

זכויות נשים במהלך תהליך הגירושין

הנושא של זכויות נשים במהלך הליך הגירושין (עוד לפני מתן הגט) הוא משמעותי מאוד, שכן החוק וההלכה בישראל מכירים בכך שהתקופה שבין תחילת ההליך ועד לסיומו הרשמי יכולה להיות מורכבת כלכלית ואישית. להלן ריכוז של הזכויות המרכזיות שעומדות לאישה בתקופת הביניים:

1. מזונות אישה (עד למתן הגט)

בניגוד למזונות ילדים, "מזונות אישה" נועדו לשמור על רמת החיים של האישה כל עוד היא נשואה.

- **הכלל:** הבעל חייב במזונות אשתו לפי העיקרון "עולה עמו ואינה יורדת עמו" – כלומר, עליו לדאוג שתשמור על רמת החיים לה הורגלה.
- **סייג "מעשה ידיה":** אם האישה עובדת ומשתכרת מספיק לצרכיה, הבעל עשוי להיות פטור מהתשלום (מכיוון שהכנסתה מקוזזת מהחוב).
- **מתי הזכות פוקעת?** הזכות למזונות אישה מסתיימת בדרך כלל עם מתן הגט (אלא אם הוסכם אחרת או שמדובר בנסיבות מיוחדות כמו "מזונות מעוכבת").

2. מדור ספציפי

זוהי זכות ייחודית שניתן לבקש בבית הדין הרבני.

- **מה זה אומר?** האישה יכולה לבקש להמשיך להתגורר בדירה המשותפת ולא לאפשר את מכירתה (פירוק שיתוף) עד לסיום ההליכים או עד למציאת פתרון קבוע.
- **המטרה:** להבטיח שלא תישאר ללא קורת גג המוכרת לה במהלך המאבק המשפטי.

3. סעדים זמניים להגנה על רכוש

כדי למנוע מצב שבו צד אחד "מבריח" נכסים או כספים לפני חלוקת הרכוש הסופית, ניתן לבקש:

- **צווי עיקול או צווים למניעת דיספוזיציה:** המונעים מהבעל למכור נכסים, לרוקן חשבונות בנק או להעביר זכויות לצד ג' ללא אישור.
- **גילוי מסמכים:** דרישה לקבלת מידע מלא על כל הנכסים, הפנסיות והחסכונות שנצברו.

4. מזונות ילדים זמניים

אין צורך לחכות לגט כדי להבטיח את כלכלת הילדים.

- ניתן להגיש בקשה למזונות זמניים כבר בתחילת ההליך, ובית המשפט/בית הדין יפסוק סכום ראשוני לכיסוי צורכי הילדים עד להכרעה הסופית.

5. זכויות סוציאליות כ"פרודה"

גם ללא גט, אישה שחיה בנפרד (פרודה) עשויה להיות זכאית להטבות מסוימות:

- **ביטוח לאומי:** אישה שנפרדה מבעלה ולא חיה עמו תחת קורת גג אחת (בדרך כלל מעל 30 יום) עשויה להיות זכאית לקצבאות כגון הבטחת הכנסה או השלמת הכנסה בהתאם למצבה הכלכלי, מבלי שהכנסות הבעל יילקחו בחשבון.
- **סיוע משפטי:** נשים בהליכי פירוד זכאיות לעיתים לייצוג משפטי מטעם המדינה או ארגוני נשים (כמו ויצו או נעמת) על בסיס הכנסתן האישית בלבד.

מה חשוב לדעת?

הזכויות הללו אינן ניתנות תמיד באופן אוטומטי, ולעיתים יש צורך להגיש בקשות אקטיביות לערכאה המשפטית (בית המשפט לענייני משפחה או בית הדין הרבני).

התשובה מבוססת על שילוב של חקיקה אזרחית, הדין הדתי (האישי) והנחיות של גופים ממשלתיים בישראל.

להלן המקורות המרכזיים המסדירים את הזכויות הללו:

1. חקיקה ראשית

- **חוק המזונות (הבטחת תשלום), תשל"ב-1972:** מסדיר את התנאים לקבלת מזונות דרך המוסד לביטוח לאומי במקרה שהחייב אינו משלם.
- **חוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), תשי"ט-1959:** קובע כי אדם חייב במזונות בן זוגו לפי הוראות הדין האישי החל עליו (במקרה של יהודים – הדין העברי).
- **חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973:** מסדיר את חלוקת הרכוש (הסדר איזון המשאבים) ומאפשר לבית המשפט להוציא צווים לשמירת זכויות (סעיף 11) עוד לפני הגירושין בפועל.
- **חוק בתי המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995:** המקור לסמכות של בית המשפט לתת סעדים זמניים (עיקולים, צווי עיכוב יציאה מהארץ וכו').

2. הדין הדתי והפסיקה (ההלכה)

- **הדין העברי:** המקור לזכות למזונות אישה ("מעשה ידיה תחת מזונתיה") ולזכות למדור. המושג **"עולה עמו ואינה יורדת עמו"** הוא כלל הלכתי שמנחה את בתי הדין ובתי המשפט בקביעת רמת החיים.
- **פסיקת בית המשפט העליון (תקדימים):** למשל, הלכות הנוגעות ל"מזונות זמניים" ולזכותה של אישה להגנה רכושית גם בתוך "מרוץ הסמכויות" בין בתי הדין לבתי המשפט.

3. הנחיות גופים ממשלתיים וארגונים

- **המוסד לביטוח לאומי:** הגדרות הארגון לגבי "אישה החיה בנפרד מבעלה" (פרודה) לצורך קבלת קצבאות או סיוע בשכר דירה.
- **אתר "כל זכות":** ריכוז מידע נגיש המבוסס על תקנות משרד המשפחה, משרד הרווחה והחקיקה העדכנית.
- **אגף הסיוע המשפטי (משרד המשפטים):** קריטריונים לייצוג נשים בהליכי גירושין ופירוד.

4. סדרי דין

- **תקנות סדר הדין האזרחי:** המסדירות את הדרך הטכנית להגשת בקשות לצווי עיקול זמניים או צווי מניעה כדי למנוע הברחת נכסים.

חשוב לציין: המידע הוא מידע כללי בלבד. מאחר שתחום דיני המשפחה בישראל מושפע רבות מ"מרוץ הסמכויות" (ההבדל בין בית הדין הרבני לבית המשפט למשפחה), מומלץ תמיד להצליב את המידע עם ייעוץ משפטי פרטני.

ההבדל בין שתי הערכאות (בית המשפט לענייני משפחה לעומת בית הדין הרבני) הוא אחד הנושאים הקריטיים ביותר בישראל, ומוכר כ"מרוץ הסמכויות". למרות ששניהם דנים באותם בני זוג, הגישה והדגשים שלהם שונים מהותית:

1. מזונות אישה ומדור

- **בית הדין הרבני:** נוטה להעניק חשיבות רבה לזכות ל"מדור ספציפי"**. אם אישה רוצה להישאר בבית המגורים ולא למכור אותו, בית הדין עשוי לתת צו שמונע את פירוק השיתוף כדי לשמור על שלום בית או על זכותה למגורים.
- **בית המשפט למשפחה:** הגישה היא יותר "כלכלית-ליברלית". בית המשפט נוטה לראות בדירה נכס כלכלי שיש לחלק. הוא יאשר מזונות אישה (כולל רכיב מדור - כסף לשכירות), אך לרוב לא ימנע את מכירת הדירה לאורך זמן רק בשל הזכות למדור.

2. חלוקת רכוש

- **בית המשפט למשפחה:** פועל לפי **חוק יחסי ממון** והלכת השיתוף. הגישה היא שוויונית כמעט לחלוטין – כל מה שנצבר במהלך הנישואין (כולל פנסיות, מוניטין עסקי ואופציות) מתחלק חצי-חצי, ללא קשר לשאלת "האשם" בפירוק הנישואין.
- **בית הדין הרבני:** מחויב אף הוא לחוק יחסי ממון (לפי פסיקת בג"ץ), אך לעיתים עשויים להיכנס שיקולים של הדין העברי. למשל, אישה שבגדה ("אישה מורדת") עלולה בנסיבות מסוימות לאבד את זכותה לכתובה, ובמקרים נדירים וספציפיים זה עלול להשפיע על הדין ברכוש (אם כי החוק האזרחי מנסה למנוע זאת).

3. מזונות ילדים

- בעבר היה פער גדול, אך כיום, בעקבות פסיקה דרמטית של בית המשפט העליון (בע"מ 919/15), שני הגופים אמורים לפסוק באופן דומה: המזונות נקבעים לפי היחס בין הכנסות ההורים וחלוקת זמני השהות עם הילדים.

טבלת השוואה מהירה:

נושא	בית המשפט לענייני משפחה	בית הדין הרבני
מקור סמכות	חוקי מדינת ישראל (אזרחי)	הדין העברי (הלכה) וחוקי המדינה
מזונות אישה	פוסק לפי הדין האישי, אך בגישה מודרנית	פוסק לפי הדין העברי (דגש על חובות הבעל)
מדור ספציפי	נדיר מאוד שיעכב מכירת דירה	כלי נפוץ לעיכוב מכירת הדירה
הכתובה	בדרך כלל לא דן בכתובה	הסמכות הבלעדית לדון בכתובה
בגידה/אשם	חסר משמעות לחלוקת הרכוש	עשוי להשפיע על מזונות אישה וכתובה

"מרוץ הסמכויות" – למה זה חשוב עכשיו?

הערכאה שתדון בנושא היא זו שבה הוגשה התביעה **ראשונה** (בתנאי שהתביעה הוגשה כדיון). לכן, נשים רבות (וגם גברים) מתייעצים עם עורך דין בשלב מוקדם מאוד כדי להחליט היכן עדיף להן לנהל את התיק מבחינה אסטרטגית.

החוק והפסיקה בישראל מכירים בכך שהתקופה שבין הפרידה לבין מתן הגט הרשמי היא הקריטית ביותר מבחינה כלכלית ונפשית, ולכן קיימות זכויות רבות שניתן ורצוי לממש כבר עכשיו.

להלן ריכוז הזכויות שניתן לתבוע ולקבל עוד לפני קבלת הגט:

1. מזונות זמניים (עבור הילדים ועבורך)

אין צורך לחכות לסוף התהליך כדי לקבל תמיכה כלכלית. ניתן להגיש בקשה למזונות זמניים (מדור ומזונות) כבר בתחילת הדרך:

- **מזונות ילדים זמניים:** נועדו להבטיח שהילדים ימשיכו לקבל את כל צרכיהם (אוכל, בגדים, חינוך) מרגע הפירוד.
- **מזונות אישה זמניים:** כל עוד האישה נשואה, הבעל מחויב במזונותיה לפי הכלל "עולה עמו ואינה יורדת". אם הכנסתה נמוכה או שאינה עובדת, ניתן לדרוש מזונות שיאפשרו לשמור על רמת החיים שהייתה לה.

2. זכויות בביטוח לאומי (גם ללא גט)

בזכות שינויי חקיקה ופסיקה, ביטוח לאומי מכיר בנשים בפירוד כ"הורה עצמאי" (חד-הורית) בתנאים מסוימים, גם ללא תעודת גירושין:

- **מענק לימודים:** החל מ-2025/6, גם הורים בפירוד (שפתחו הליך משפטי או חיים בנפרד מעל תקופה מסוימת) זכאים למענק עבור ילדים בגילאי 6-18. המענק עומד על כ-1,204 ש"ח לילד (נכון לינואר 2026).
- **פיצול תיק קצבת ילדים:** ניתן לבקש שקצבת הילדים תעבור ישירות אל האם אם הילדים גרים איתה, ללא תלות בהסכמת הבעל, על ידי הגשת "בקשה לפיצול תיק".
- **הבטחת הכנסה:** אם הכנסותיה נמוכות מאוד בעקבות הפירוד, תוכל להגיש בקשה להשלמת הכנסה כהורה עצמאי.

3. מגורים ("מדור") והגנה על הבית

- **מדור ספציפי:** זוהי זכות הנתבעת לרוב בבית הדין הרבני, המאפשרת לאישה ולילדים להמשיך לגור בדירת המגורים המשותפת גם אם הבעל רוצה למכור אותה, וזאת כדי למנוע את פירוק הבית לפני שהוסדרו שאר העניינים.

- **צו למניעת הברחת נכסים:** ניתן לבקש צווים זמניים שימנעו מהבעל למכור נכסים, לרוקן חשבונות בנק או להעלים נכסים לפני חלוקת הרכוש הסופית.

4. הנחות ברשויות המקומיות

- רוב העיריות מאפשרות לקבל הנחה בארנונה (עד 20%) כהורה עצמאי גם ללא גט, בתנאי שיוצג:
1. אישור על פתיחת הליכי גירושין (מבית משפט או בית דין) שנפתח לפני חצי שנה לפחות.
 2. תצהיר על כך שבני הזוג חיים בנפרד ואינכם מנהלים משק בית משותף.

5. סיוע משפטי

אם מצבה הכלכלי אינו מאפשר שכירת עורך דין, האישה זכאית לפנות לסיוע המשפטי של משרד המשפטים, לצורך ייצוג חינום (בכפוף למבחן הכנסה) בתיקי גירושין, מזונות ומשמורת, וזאת לכל אורך ההליך.

הפעולה הראשונה שמומלץ לעשות היא להגיש בקשה לייצוג משפטי או להתייעץ עם עו"ד כדי להגיש בקשות לסעדים זמניים (מזונות ומדור).